

Zasady wykonania współczesnego nakładu artystycznego fotografii pojedynczej oraz zestawu fotografii w tece autorskiej

1. Jeśli nakład **pojedynczych** motywów zdjęć czarno-białych jest ograniczony (maks. do 50 egz.), to każdorazowo składa się z następujących grup odbitek artystycznych:
 - (1) **35 egz. galeryjnych** (sprzedażnych) – format arkusza: 30x40 cm, wymiar obrazu fot. np.: 22x32 cm (po uwzględnieniu marginesu 2-4 cm wzdłuż krawędzi zdjęcia); kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: 1/35;
 - (2) **7 egz. autora** (niesprzedanych) – format i wymiary: j.w., kolejno numerowanych zaczynając od oznaczenia: *artist proof* lub *a.p.* albo *épreuve d'artiste* lub *e.a.* albo *odbitka autorska* lub *odb.aut.(-or.)* – wraz z liczbą 1/7;
 - (3) **5 egz. gabinetowych** (niesprzedanych) – format i wymiary: j.w., kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: I/V;
 - (4) **3 egz. archiwalnych** (niesprzedanych) – format: j.w., wymiary obrazu fot. nieco większe, np. 23,5x34 cm; kolejno numerowanych, zaczynając od oznaczenia liczbą: A 1/III.
2. **Sygnowanie** (odręczny podpis artysty) może być wykonane tylko ołówkiem grafitowym w jednej linii i znajduje się zazwyczaj na odwrotnej stronie (rewers) odbitki – u dołu z prawej, oznaczenia kodem nakładu – u dołu w środku. Ewentualny tytuł fotografii jest umieszczany u dołu z lewej i oddziela go łącznik (–) od oznaczeń kodu i podpisu. Datowanie wykonania zdjęcia umieszczane jest najczęściej po tytule, np. „...”, 1999, niekiedy przy podpisie, w formie skróconej: '99.
Cała inskrypcja może być też wykonana na awersie, bezpośrednio pod dolną linią obrazu – jeśli powierzchnia emulsji papieru fot. nie przyjmie grafitu, to można spróbować wykonanie podpisania takim rodzajem cienkopisu, którego atrament jest trwały chemicznie, bezkwasowy (*non acid*), beztłuszczowy, odporny na wilgoć, nie ulegnie rozmazaniu, ani przesiąkaniu.
W autorskim oznaczeniu zdjęcia dopuszczalne jest używanie pieczętki suchej (suche tłoczenie od strony awersu) lub mokrej – z bladym odbiciem na rewersie tuszu o cechach j.w. lub naklejki z nazwiskiem i adresem fotografa, rokiem wykonania i zastrzeżeniem praw autorskich do ewent. reprodukcji © (*copyright*).
3. **Teka autorska** (portfolio) mogą składać się z 5–10 fotografii z różnymi motywami. Pojedyncze motywy z teki, nie mogą zaistnieć poza nią i być traktowane jako samodzielny motyw w grupie pojedynczych zdjęć nakładowych.
4. **Nakład teki** ograniczony jest maksymalnie do 40 egzemplarzy i składa się następująco z:
 - (1) 30 egz. teki – galeryjnych (sprzedażnych),
 - (2) 5 egz. teki – autorskich (niesprzedanych),
 - (3) 3 egz. teki – gabinetowych (niesprzedanych),
 - (4) 2 egz. teki – archiwalnych (niesprzedanych).Nakład teki autorskiej wykonywany jest według takich samych reguł – formaty, wymiary, sposób oznaczania i sygnowania – jak nakład zdjęć pojedynczych.
5. Zalecane jest aby fotograf wykonujący swe prace w nakładach artystycznych prowadził dla własnych celów ewidencję ustalonych z galerią ilości odbitek, ilości motywów (tematów, tytułów prac) etc. w poszczególnych nakładach zdjęć pojedynczych lub tek.

6. Zdjęcia w nakładzie artystycznym są wykonywane wyłącznie na tradycyjnym papierze fotograficznym, tj. wysokiej jakości papierze barytowym, o wzbogaconej zawartości srebra w emulsji – np. Ilfobrom-Galerie, Agfa-Brovira itp. Pożądane jest, aby odbitki w procesie pozytywowym były wykonane z testowaniem w technologii do celów archiwalnych (*archive fast*), na co udziela gwarancji fotograf za pośrednictwem galerii lub bezpośrednio.
Jeśli zdarzy się, że w okresie np. kilku lat, mimo to uwidocznia się niedostatki techniczne wykonania, wówczas wadliwe odbitki muszą być bezpłatnie wymienione na nowe, z tym samym motywem.
7. Galeria, instytucja lub ewent. kolekcjoner określa z artystą cenę umowną pojedynczej odbitki lub teki autorskiej, posiłkując się m.in. funkcjonującymi na rynku cennikami, kosztami autora i galerii, notowaniami cen fotografii na aukcjach i w innych galeriach fotografii. Cena ma również związek z pozycją artystyczną i znaczeniem kulturowym twórczości danego fotografa.
8. Opracowane przez autora tzw. wglądówki, „odbitki prasowe” związane z drukiem katalogów, publikacjami promocyjnymi itp. nie są składnikiem nakładu artystycznego, nie podlegają żadnym ograniczeniom ilościowym i mogą być wykonywane na tzw. ‘papierach plastikowych’ typu PE (polietylenowych), RC (resin coated), w formatach fot. arkusza zbliżonych do wymiarów 18x24 cm i 13x18 cm. Ten rodzaj odbitek powinien mieć na rewersie widoczną pieczętkę lub naklejkę z nazwiskiem i adresem autora (ewent. galerii reprezentującej jego interesy), tytułem zdjęcia, rokiem jego powstania oraz zastrzeżeniem autorskich praw reprodukcji © (copyright) Bywa także stosowane oznaczenie stemplem: *press print*.

Rodzaje tek (portfolio) autorskich

- (1) **Portfolio ograniczone** (*limited portfolio*), czyli teka w ograniczonym nakładzie, z umownie określoną liczbą fotografii, które są odbitkami z wybranych (np. na jakiś określony temat lub okres twórczości) oryginalnych negatywów. Każdy egzemplarz nakładowy teki – z jego kartą tytułową, ewent. „słowem wstępnym”, spisem zdjęć w tece, określeniem nakładu, miejscem edycji – oraz często każda odbitka – są przez autora sygnowane, numerowane i ewent. zatytułowane. Zdjęcia z takiego *portfolio* nie mogą być ponownie odbijane ponad liczbę odbitek przypisaną danej tece i nie mogą być sprzedawane jako odbitki pojedyncze. Wyjątkiem są zdjęcia pochodzące z luźnej teki – do sprzedaży pojedynczo. Czasem, choć bardzo rzadko, w wyniku umowy lub z innych powodów (np. komercyjnych i in.), bywa praktykowane celowe zniszczenie negatywu, aby wykluczyć możliwość zwiększenia lub wznowienia nakładu ponad ustalony limit.
- (2) **Portfolio specjalne** (*exclusive limited portfolio*) w praktyce jest zamawiane u raczej znanych fotografów przez wytrawnych kolekcjonerów, kustoszy, marszandów i wydawców, którzy życzą sobie spełnienia swoich założeń edytorskich dotyczących np. specjalnej techniki wykończenia odbitki (np. tonowanie zdjęcia cz-b. w kolorze sepia, w solach platyny), wymiarów zdjęcia, sposobu prezentacji (tj. gatunku papieru, oprawy), ewentualnie odręcznie napisanego przez autora słowa wstępnego do zestawu w tece etc. – co stanowi zasadniczy warunek oryginalności i niepowtarzalności edycji portfolio. Ten rodzaj teki daje fotografowi możliwość sprzedaży odbitek poza edycją specjalną.
- (3) **Portfolio reprintów** wykonywane bywa przez osoby, instytucje, czy galerie, które są w uprawnionym posiadaniu oryginalnych negatywów – za zgodą żyjącego autora lub po jego śmierci lub też po wygaśnięciu praw autorskich – i składa się z ograniczonej liczby odbitek z tych negatywów. Powyższe okoliczności muszą koniecznie być wzmiankowane w druku towarzyszącym edycji zestawu zdjęć w tego rodzaju tece.
Podobną zasadę można zastosować przy wydaniu – np. przez specjalistyczne wydawnictwa, muzea w celach popularyzacyjnych i komercyjnych – **portfolio reprodukcji fotograficznych** (*copy printed portfolio*) w nakładach większych niż nakłady limitowane.

- (4) **Portfolio prasowe** lub **wydawnicze** to prezentacja fotografa lub grupy wybranych np. do monografii – serią charakterystycznych dla ich twórczości zdjęć – w czasopiśmie lub albumie fotograficznym. Prezentacja tego rodzaju jest opracowana w oparciu o odbitki prasowe i towarzyszy jej komentarz, recenzja, esej czy omówienie historyczne twórczości autora/ów wraz z bibliografią.

Opracowanie dla *Gazety Antykwarycznej*
z materiałów własnych:

© dr hab. ZBIGNIEW ZEGAN

Katedra Fotografii i Mediów Cyfrowych WG ASP w Krakowie

Kraków, 1986-2011